

Conferència “Educació i compromís”

P. Adolfo Nicolás, Superior General de la Companyia de Jesús

Fundació Joan XXIII

L'Hospitalet de Llobregat, 13 de novembre de 2008

Text en català



**P. General de la Companyia de Jesús, Adolfo Nicolás.
Visita a Catalunya, novembre 2008.**



EDUCACIÓ I COMPROMÍS

Bon dia a tothom.

Resulta especialment simbòlic celebrar l'aniversari de l'arribada d'un grup de companys jesuïtes a un barri com aquest de Bellvitge, i trobar-se avui amb una realitat consolidada i entomada per un nombrós grup de laics compromesos amb la missió de la Companyia de Jesús.

Quan hom s'apropa a la història de la presència dels jesuïtes a Bellvitge i a la construcció del Joan XXIII, troba moltíssims elements de la història i de la utopia jesuítica. No és casualitat que fos el Pare Arrupe, un dels gran renovadors de la Companyia de Jesús, qui plantejà, el 1973 als nostres alumnes graduats un repte per un nou nivell d'alliberament dels condicionaments de la classe social i de la subtil xarxa de valors que deshumanitzen la persona. I va encomanar als educadors jesuïtes la responsabilitat concreta d'ajudar els nostres graduats a plantejar-se els més importants temes humans.

La magnífica obra que avui suposa el Joan XXIII ha estat l'aplicació pràctica del missatge que el Pare Arrupe va donar el 1973, quan exhortà jesuïtes i antics alumnes, units sota l'esperit d'una mateixa missió, a expandir l'anunci i l'esperança del Regne.

Quan el P. Ituarte proposà al Pare Provincial iniciar una obra educativa a Bellvitge i encoratjà els pares jesuïtes Antón Raventós, Natxo Velasco, Ramón Ribas, Tomàs Admetlla i Martín Fabregat a constituir una comunitat al barri, s'estava iniciant en realitat un procés d'inculturació innovador i molt valent. Va suposar un projecte d'integració dels jesuïtes en la vida ordinària de les persones del barri, esborrant aquelles barreres i fronteres de la cultura dominant de l'època que no van poder impedir al grup de jesuïtes acompanyar les persones i ajudar a la cohesió social del territori. A aquella comunitat de jesuïtes es varen afegir més tard els pares Aute i Rius i els escolars Cisteró i Pañella.

Ens trobem, doncs, davant d'una manera explícita de fer-se servidor de l'anunci del Regne. D'allò que satisfà els desigs del Senyor. Com el Pare Ituarte va escriure el 1993, amb motiu del 30è aniversari de la publicació de l'encíclica "*Pacem in Terris*" del Papa Joan XXIII, l'escola ha estat el resultat de "la solidària generositat de moltíssima gent bona", ha respost "a un reclam urgent de la justícia" i "ha esdevingut, més enllà d'una necessitat concreta d'escolarització, una autèntica pedra de toc per a omplir de pau i de vida social un barri".

Aquestes paraules del Pare Ituarte ens porten a la concepció d'una educació entesa com un mestratge fratern, que ajuda a descobrir la dimensió transcendent de l'ésser humà i impulsa el desig solidari. En el moment històric de la Catalunya dels anys 70, el Joan XXIII va suposar un espai de trobada de les persones més enllà de



les diferències ideològiques i religioses, fins convertir l'escola en la casa de la gent. Va ser la seva manera de ser Poble de Déu al servei dels altres. No és casual que els fundadors escollissin el nom del Papa Roncalli per significar els desigs d'obertura al món, de compromís amb les necessitats socials més urgents.

Vull destacar també la intuïció de globalitat que va suposar l'aposta per establir un triangle virtuós amb la parròquia i la creació del Club Infantil i Juvenil de Bellvitge. Així com destacar l'aliança amb les mares teresianes, encapçalades per la mare Montserrat Ortiz o la tasca de l'escola-taller Esclat. Tant de bo aquestes col·laboracions serveixin de referència per estimular el paper de xarxa d'Església al servei dels més desfavorits, que la nostra Fe ens reclama avui.

Aquell grup de jesuïtes va ser reflex, a la seva manera, de la vida de Jesús. Ell ens mostra el camí de la filiació, que suposa la consideració de tots els éssers humans com a fills de Déu, i suposa també actuar amb la solidaritat pròpia dels germans. És l'encarnació dels supremes valors humans que Crist ens va ensenyar.

Aquells jesuïtes van saber oferir el seu acompanyament i donar la seva mà sense condicions de cap tipus, amb senzillesa, sense més pretensions que ser *amb l'altre i per l'altre*, amb el seu dolor, les seves imperfeccions i les seves il·lusions. Quant d'evangèlic hi ha en aquesta actitud!

Quant també d'actual hi ha en el seu exemple! La Fe suposa confiar en les persones i saber viure en la incertesa. El Regne és l'anunci de la salvació, el feliç anunci que Déu ens salva incondicionalment. Si Ell mostra aquesta fraternitat incondicional, l'educació jesuïta ha de ser exemple d'aquesta aposta ferma, valenta i arriscada, esperançadora i realista.

Aquells jesuïtes van identificar els invisibles de la nostra societat com són els pobres i els desvalguts, i sense prometre res material es comprometeren amb ells. Però els jesuïtes no van actuar en solitari, i foren capdavanters en allò que la Congregació General XXXIV recolliria més tard, l'any 1995, amb la formulació de la col·laboració *dels i amb els* laics. El seu exemple fou estimulador per a molts laics, joves i adults compromesos amb el missatge jesuític, que també van implicar-se en el projecte del Joan XXIII, i que avui es poden mostrar cofois de la història. Alguns d'ells no només vingueren a treballar com a educadors a l'escola, sinó que van venir a viure fins i tot al barri, en una decidida acció de compromís i de desig d'integració. Aquell grup de persones interessades en col·laborar amb l'obra és molt nombrós i divers, però el podríem personificar en Jordi Gassó i en Carlos Grasses, que ens han deixat recentment.

La història i la realitat actual de l'escola són signe del mateix significat que va tenir posar-li el nom de Joan XXIII. En una època convulsa pel país i per l'església, el nom del Papa Joan XXIII reflectia el desig de trencament de barreres, de clam per la justícia i de posar-se incondicionalment al costat de l'altre des d'un fort impuls



evangèlic. Les mans van aplegar altres mans, els cors obriren altres cors, la força de la Fe va enfortir els esperits. Els testimonis de l'època han recollit moltes històries de famílies, voluntaris i amics que van créixer en la seva Fe posant totxo sobre totxo, llençant cables i compartint l'alegria de viure *amb i per* als altres.

El meu immediat antecessor, el Pare Kolvenbach, va aprofundir en la idea del compromís ignasià i, en el seu discurs a la universitat americana de Georgetown, el 1989, va demanar als antics alumnes que fessin ús del "magis" i anessin més enllà dels coneixements i de la retòrica, que han estat elements tradicionals de la pedagogia ignasiana, i es lliuressin a l'acció en favor dels pobres i especialment dels refugiats, realitat esfereïdora de la nostra època. I afirmà amb contundència que *"Abandonar el ministeri de l'educació seria el mateix que abandonar l'evangelització del món"*.

Com els deia abans, la creació i evolució del Joan XXIII presenta molts punts de relació amb l'esperit de les paraules dels meus antecessors. I no és casual que el Pare Arrupe vingués a conèixer els inicis de l'escola i les obres de la seva construcció, o que el Pare Kolvenbach hi fes també una ràpida visita.

Segurament tots vostès saben que la Companyia de Jesús va néixer en un ambient universitari. El nostre fundador, Ignasi de Loiola, va cursar, amb diversitat de fortuna, estudis a Alcalá i Salamanca, i després a la Sorbona, a París. En aquells moments, Ignasi no pensava que el seu projecte d'ajudar a les ànimes passés per crear col·legis.

Ignasi centrà els seus esforços, intuïcions i inspiració espiritual en l'elaboració dels *Exercicis*. Com vostès ja saben, els *Exercicis Espirituals* d'Ignasi de Loiola seran la font d'inspiració de la *Ratio Studiorum*, que es convertirà en el mètode pedagògic dels jesuïtes des de la seva publicació el 1559, tres anys després de la mort del nostre fundador.

A la mort d'Ignasi, la Companyia de Jesús dirigia trenta cinc escoles i altres centres anomenats "ministeris" que s'assemblaven bastant als col·legis. Aquests es sostenien per l'altruisme de benefactors i per a la formació dels propis jesuïtes. No és fins a la creació del col·legi de Gandia en 1546, que comencen a admetre's estudiants no jesuïtes.

El compromís de la Companyia de Jesús amb l'educació ha quedat palès al llarg de la nostra dilatada història. I així ho demostra la xarxa de més de vuit-cents col·legis i escoles d'ensenyament secundari, professional i bàsic, que hi ha al món.

Els reptes que l'educació té plantejats avui són un motiu de major estímul per treballar de manera evangèlica a les nostres escoles. El P. Kolvenbach ja va emfatitzar al liceu polonès de Gdynia al 1998 que la Companyia considerà, des dels seus inicis, l'educació com un terreny privilegiat per al compliment de la missió; i



que el motiu determinant que portà a Ignasi de Loiola a fundar col·legis fou "*l'ajuda de les ànimes*" i "*el major servei diví*". Aquestes paraules haurien de servir-nos de guia per adonar-nos dels enormes beneficis que els col·legis de la Companyia podem fer a través de l'acompanyament de milers de joves que cerquen sentit a la seva vida, sovint en un entorn de soroll consumista i hedonista, sovint des de l'expectativa dels immigrants que arriben cercant majors possibilitats de vida i fugint de la misèria.

En aquest context, cal recordar també les paraules del Pare Kolvenbach quan recordà, a la mateixa conferència, que "*l'educació té les seves pròpies finalitats i objectius, que no poden instrumentalitzar-se al servei de qualsevulla altra causa*".

El món ha avançat força en l'últim segle en identificar l'educació com una de les aplicacions més significatives dels drets universals de l'ésser humà. Els països més avançats han assolit nivells d'escolarització universals. La gran responsabilitat de les societats més avançades i, en especial, dels col·legis de jesuïtes és comprometre's en la cooperació amb altres països menys desenvolupats i en l'acolliment a les nostres escoles dels col·lectius socials menys afavorits, en especial dels immigrants.

El repte de la identitat de les nostres escoles per dur a terme la nostra missió en un món globalitzat, on hi ha consens sobre la prioritat de l'escolarització de tothom per sobre de la identificació religiosa, no és un tema nou a Europa ni ha de desenfocar els nostres propòsits. En aquest sentit, cal tenir molt presents les solucions educatives que la Companyia està desenvolupant a Àsia i Àfrica per complir amb la missió. Cal donar exemple cristià a través dels nostres actes i de la nostra actitud educativa. Les nostres escoles han de tenir la mateixa actitud d'acolliment, de pau i d'acompanyament que traspuen els *Exercicis Espirituals*, i han d'estar obertes a tothom.

La força de la *Ratio Studiorum*, que ha estat modernitzada a través del paradigma pedagògic ignasià el 1993, ens ha d'empènyer a una aplicació pràctica que cerqui els alumnes amb més dificultats com una referència de servei i de la missió. L'excel·lència educativa que va promoure el "*magis*" ha de trobar la seva simbiosi cristiana en l'atenció tant als més capacitats com als més condicionats per aprendre. La tasca evangèlica d'un col·legi de la Companyia de Jesús es reflecteix en aquells que reclamen la nostra assistència: els pobres, els marginats i els exclosos. I si aquests no venen a les nostres escoles, haurem d'anar a buscar-los o preguntar-nos quina actitud ens manca perquè no sentin les nostres aules com un espai d'esperança i alegria.

La tradicional cruïlla de Fe i Cultura és avui un laberint ple de símbols que tenen interpretacions múltiples, segons qui els rep. El que caracteritza la percepció de la nostra societat és la multitud de missatges expressats en canals d'un enorme



potencial comunicatiu, però sense significats estables i consensuats. En aquest context, on queda la paraula de Déu? Els col·legis de la Companyia cal que atenguin i reflexionin sobre el llenguatge de la comunicació i sobre el potencial positiu i negatiu que pot tenir sobre la formació dels nostres joves. Cal esforçar-se per adaptar el llenguatge del mestre al llenguatge del deixeble.

Enmig del soroll de la globalització, els éssers humans se cerquen a si mateixos, busquen la seva identitat i els seus valors. Sovint cerquen el sentit de la vida sense saber què busquen. L'element primordial d'una educació en temps de globalització és l'arquitectura interna de la persona, a la llum de la voluntat de Déu.

En el món de l'escola, on tants joves vénen a nosaltres amb les seves il·lusions, però també amb els seus trencaments i ruptures interiors, cada vegada des d'edats més primerenques, els educadors i educadores de les escoles de jesuïtes som portadors de la bona notícia de la salvació. I són molts els que cerquen una salvació que nosaltres no hem comprès. Els col·legis de la Companyia de Jesús van néixer per ensenyar als alumnes els coneixements imprescindibles per poder desenvolupar-se en el món i fer-ho a la llum de la inspiració cristiana. La història del compromís amb l'educació de la Companyia de Jesús no és una història d'elitisme com sovint s'ha cregut. Allà on hi ha hagut necessitats socials urgents també hi ha estat present l'esperit evangèlic de molts jesuïtes i laics, compromesos amb l'educació dels més febles.

Espanya i Catalunya en són un bon exemple. A Espanya hi ha en aquests moments 65 escoles d'ensenyament obligatori, totes elles en concertació amb l'administració pública, i moltes d'elles en territoris d'urgents necessitats socials. A Catalunya, la presència jesuïta és heterogènia i la creació de Jesuïtes Educació és l'aposta per una xarxa d'excel·lència i equitat al servei del país. Molts ulls miren les propostes dels jesuïtes i molts altres indrets del món jesuític estan seguint el desenvolupament d'aquesta xarxa com un referent modern que dóna resposta als reptes que l'educació catòlica té al nostre món. A la magnitud dels problemes no hi podem donar respostes tímides. Amb molta humilitat hem de ser agosarats. No tingueu por! Doneu també el vostre *magis*. Treballant junts, jesuïtes i laics, sigueu creatius amb aquell esperit que en el seu temps tingueren els que van elaborar la *Ratio Studiorum* com dieu en la vostra Carta Fundacional de Jesuïtes Educació.

M'agradaria emfatitzar l'actitud educativa de valor més significatiu que s'espera de les persones que treballen i col·laboren en un col·legi de jesuïtes, en la imatge del Jesús mestre i amic que ens acompanya al llarg de la nostra vida. Amb una actitud senzilla i incondicional, Jesús mestre camina al nostre costat, ens guia i ens ajuda a decidir, ens dóna la mà quan caiem o ens desanimem, i no ens obliga a res. El repte de la llibertat que el mestre ensenya al seu deixeble és el d'inculcar-li la pròpia exigència de viure sota els principis de l'amor al proïsme i de la solidaritat



P. General de la Companyia de Jesús, Adolfo Nicolás.
Visita a Catalunya, novembre 2008.

Conferència "Educació i compromís"
Fundació Joan XXIII
L'Hospitalet de Llobregat
13 de novembre de 2008

més profunda. I en aquest ensenyament podem aprofundir i fer meravellosament explícit l'amor de Déu.

Així l'educador dels nostres dies cobra especial rellevància en aquesta actitud d'acompanyament, que personalitza al màxim la individualitat humana, ajudant l'alumne a entendre's dins d'un context social i universal. Com assenyala la mateixa missió que us heu proposat les escoles catalanes de jesuïtes, el gran repte que teniu per davant és ajudar les persones a esdevenir competents i compromeses.

Voldria acabar enllaçant les dues parts de la meva intervenció que us he dirigit amb la intenció d'evidenciar el binomi educació i compromís com quelcom intrínsec a l'esperit i pedagogia ignasiana.

Em complau comprovar que la realitat actual del Joan XXIII és un exemple magnífic de la col·laboració entre els laics i la Companyia de Jesús. Avui vull fer palès el meu agraïment més explícit a tots els educadors i educadores que al llarg d'aquest 40 anys heu volgut compartir el vostre camí amb els dels jesuïtes: professors i professores, membres del personal d'administració i serveis, col·laboradors i voluntaris, membres del Patronat de la Fundació, famílies que durant dues o tres generacions heu compartit les vostres responsabilitats educatives amb nosaltres, persones del barri i de la ciutat que ens heu recolzat i heu confiat en nosaltres. A tothom moltes gràcies pel vostre treball generós, sovint il·luminat per la Fe i, en tot cas, estimulat per un extraordinari esperit solidari.

Moltes gràcies.

**P. Adolfo Nicolás, Superior General de la Companyia de Jesús
L'Hospitalet de Llobregat, 13 de novembre de 2008**